

Ελεωνόρα Ορφανίδου: Ο Ολιβιέ Γκεζ δεν σχετίζεται, τουλάχιστον με κάποιον προφανή τρόπο, με το Ολοκαύτωμα, δεν έχει εβραϊκή καταγωγή, δεν έχει οικογένεια η οποία υπέστη πλήγματα κι απώλειες, ούτε αγαπημένους που είχαν αυτή την εμπειρία. Τι βρίσκεται στον πυρήνα της αφήγησης του βιβλίου του;

Ευγενία Γραμματικοπούλου: Δεν θεωρώ ότι είναι εντελώς απαραίτητο να υπάρχει μια προσωπική εμπλοκή, ούτως ώστε να ενδιαφέρει το ζήτημα. Είναι τόσο κομβικό, κρίσιμο και δραματικό, που φυσικά και ξεπερνάει τις προσωπικές συναισθηματικές χορδές του καθενός. Μπορεί ο Ολιβιέ Γκεζ να μη σχετίζεται άμεσα, οικογενειακά ή προσωπικά, με το Ολοκαύτωμα, ωστόσο από την πορεία του φαίνεται ότι έχει μια πολύ σαφή εμπλοκή με την ευρωπαϊκή ιστορία, και μάλιστα με τη σύγχρονη ευρωπαϊκή ιστορία. Σε μια συνέντευξή του λέει συγκεκριμένα ότι τα τελευταία είκοσι χρόνια αυτό με το οποίο ασχολείται είναι η κληρονομιά του πολέμου, δηλαδή η μεταπολεμική Ευρώπη και ο τρόπος διαχείρισης του κενού και των τραυμάτων που στοιχειώνουν ακόμη δυστυχώς τον ευρωπαϊκό χώρο. Η «άφιξη» του, αν μπορώ να το πω έτσι, στη μυθοπλασία είναι αρκετά πρόσφατη. Το πρώτο βιβλίο μυθοπλασίας το έγραψε το 2014. Ωστόσο είχαν προηγηθεί πέντε δοκίμια στα οποία, με διαφορετικούς τρόπους, πραγματεύεται το θέμα της σύγχρονης ευρωπαϊκής ιστορίας. Το 2007, για παράδειγμα, το βιβλίο του *Η αδύνατη επιστροφή* έκανε πολύ μεγάλη αίσθηση. Μια ιστορία των Εβραίων της Γερμανίας από το 1945 και μετά. Επίσης, έχει γράψει ένα βιβλίο για την πτώση του Τείχους. Ακόμα, έχει εμπλακεί και ως σεναριογράφος σε μια ταινία για τη ζωή του Φριτζ Μπάουερ [σ. του γενικού εισαγγελέα που επέζησε των στρατοπέδων συγκέντρωσης και κινήθηκε τους ναζί].

Ε.Ο.: Γιατί θεωρείτε ότι ο συγγραφέας ασχολήθηκε με τον Γιόζεφ Μένγκελε; Λόγω του μεγέθους του κακού που εκπροσωπεί ή γιατί δεν αναμετρήθηκε ποτέ με την ανθρωπότητα; Δεν δικάστηκε, πέθανε ελεύθερος κλπ.

Ε.Γ.: Το συγκεκριμένο μυθιστόρημα εστιάζει στα τελευταία τριάντα χρόνια της ζωής του Μένγκελε ως φυγά, και νομίζω ότι ακριβώς αυτό ενδιαφέρει τον μυθιστοριογράφο, δηλαδή να δείξει τη μη απόδοση δικαιοσύνης και, κυρίως, —διότι έχει γίνει πολύ μεγάλη δουλειά σε επίπεδο ιστορικής έρευνας— να δείξει πως υπήρξαν πάρα πολλά δίκτυα ασφαλείας για τους ναζί εγκληματίες πολέμου καθώς και μια σαφής πολιτική απόφαση, τελικά, να σταματήσει η αποναζιστικοποίηση. Είναι πολύ σαφές ότι η ναζιστική ιδεολογία επιβίωσε σε διάφορους θύλακες, και μάλιστα κατάφερε με πολλούς τρόπους να επανέλθει δριμύτερη από πλάγιους δρόμους. Το βιβλίο είναι ισοβαρές ως προς τα κομμάτια της ζωής του Μένγκελε. Στο πρώτο μέρος γίνεται μια εκτενέστατη αναφορά στην ντόλτσε βίτα που έκαναν ο Μένγκελε και πολλοί άλλοι «σύντροφοι» ναζί στην Αργεντινή του Περόν. Στο δεύτερο μέρος εστιάζει στη φυγή του. Ο τρόπος με τον οποίο φτάνει μάλιστα ο Μένγκελε στην Αργεντινή είναι ένα λογοτεχνικό εύρημα που μας δίνει, κατά κάποιον τρόπο, έναν τόνο για το τι θα επακολουθήσει. Φτάνει κατάμονος, όπως μόνος είναι και στο δεύτερο μέρος του βιβλίου, σαν τρομαγμένο ζώο που δεν βρίσκει ησυχία πουθενά και ψάχνει να χωθεί σε μικρά πρόσκαιρα κρησφύγετα.

Ε.Ο.: Θεωρείτε ότι το βιβλίο έχει επιρροές από την «κοινοτοπία του κακού» της Χάνα Άρεντ; [σ. αναφορά στο *Ο Αιχμάν στην Ιερουσαλήμ – Μια έκθεση για την κοινοτοπία του κακού*]

Ε.Γ.: Φυσικά. Το λέει κι ο ίδιος ο Γκεζ σε πολλές συνεντεύξεις του, ότι η αναμέτρηση, τελικά, με αυτόν τον αρχιεγκληματία τον έκανε να συνειδητοποιήσει ότι ήταν ένας πολύ μικρός, φτωχός, μικρόψυχος και τελικά αδύναμος ανθρωπάκος.

Ε.Ο.: Βέβαια, αναρωτιέται κανείς πώς μπορείς να στήσεις έναν τέτοιο λογοτεχνικό χαρακτήρα που ξεπερνάει τα ανθρώπινα. Σας ανέφερα την «κοινοτοπία του κακού» διότι η δική μου ανάγνωση είναι ότι ο συγγραφέας προσεγγίζει τον ήρωά του ως κάποιον που εκτελούσε εντολές.

Ε.Γ.: Οι δράστες δεν αντιμετωπίστηκαν ως αυτουργοί, ως υποκείμενα με προσωπική βούληση, αλλά ως εκτελεστικά όργανα, εντολοδόχοι πολύ υψηλόβαθμων στελεχών των SS. Αυτό που έχει ενδιαφέρον στον Μένγκελε είναι η έλλειψη οποιασδήποτε συναίσθησης για τη μοίρα των θυμάτων. Δεν έχουμε να κάνουμε με έναν χαρακτήρα τον οποίο κατατρύχουν οι Ερινύες, οι ενοχές για αυτά που έκανε, αλλά με κάποιον που απλώς από φόβο προσπαθεί να γλυτώσει το τομάρι του. Φαίνεται η μικρότητα, η αθλιότητα αυτού του ανθρώπου.

Η συνέντευξη της Ευγενίας Γραμματικοπούλου, μεταφράστριας του βιβλίου Η εξαφάνιση του Γιόζεφ Μένγκελε του Ολιβιέ Γκεζ, στην Ελεωνόρα Ορφανίδου μεταδόθηκε ραδιοφωνικά στην εκπομπή Ντάμες σπαθί του Αθήνα 984 στις 20/6/18.